

BAFRA (SAKIZ X KARAYAKA G₁) KUZULARDA BESİ VE KARKAS ÖZELİKLERİ* (The fattening and carcass characteristics of Bafra (Chios X Karayaka B₁) lambs)

Halil AKÇAPINAR¹   Fatih ATASOY¹   Necmettin ÜNAL¹   Melik AYTAÇ²
Aylin AYLANÇ²

1. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı - ANKARA
2. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü - ANKARA

ÖZET

Bu araştırma Bafra erkek kuzuların besi performansını ile kesim ve karkas özelliklerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma 1999 ve 2000 yılında yürütülmüştür. Kuzuların besi başı ağırlığı ortalaması 19.90 kg, besi sonu ağırlığı ise 40.42 kg dır. Besi süresince günlük ortalama canlı ağırlık artışı 227 g ve 1 kg canlı ağırlık artışı için tüketilen kesif yem ve kuru yonca miktarı 4.63 ve 1.80 kg olmuştur. Soğuk karkas ağırlığı 19.05 kg, soğuk karkas randımanı % 47.15, karkasta but, kol ve bel oranları sırasıyla % 29.65, 17.95 ve 8.46; kuyruksuz karkasta et, yağ ve kemik oranları sırasıyla % 55.95, 17.42 ve 24.84 olmuştur. Araştırma sonucunda Bafra genotipinin besi ve karkas özellikleri bakımından genelde yerli ırklara benzediği görülmektedir. Bu genotipin döl verimi bakımından üstün olması, koyun başına düşen kuzu eti üretimine katkısının yerli ırklara göre daha fazla olacağını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Kuzu, besi, kesim özellikleri, karkas özellikleri

SUMMARY

This study was carried out to investigate the fattening and carcass characteristics of Bafra (Chios x Karayaka B₁) ram lambs. The study was conducted in 1999 and 2000 years. Bafra ram lambs were fattened from 19.90 to 40.42 kg live weight. The average of daily live weight gain was found as 227 g. Concentrate and alfalfa hay consumption for 1 kg of live weight gain were found as 4.63 and 1.80 kg, respectively. Lambs were slaughtered at 40.42 kg live weight for evaluating carcass characteristics. Cold carcass weight and dressing percentage were 19.05 kg and 47.15%, respectively. The ratios of legs, shoulder and loin were 29.65, 17.95 and 8.46%, while the ratios of lean, fat and bone in carcass were 55.95, 17.42 and 24.84 %, respectively. The results of the study showed that fattening and carcass characteristics of Bafra lambs were similar with local breeds.

Key words : Lamb, fattening performance, slaughter traits, carcass characteristics

---

* : Bu araştırma, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen projeden (TAGEM 97.10.03.10) hazırlanmıştır

GİRİŞ

İnsan beslenmesinde hayvansal proteinin önemli bir yeri vardır. Hayvansal protein kaynaklarından biri de kırmızı ettir. Kırmızı et özellikle çocukların ve gençlerin dengeli beslenmesinde temel unsurlardan biridir. Türkiye’de kırmızı et üretiminin önemli bir bölümü koyun yetiştiriciliğinden sağlanmaktadır. Ancak Türkiye koyunculunun büyük kısmı düşük verimli kombine yerli ırklarla yürütülmektedir (3).

Koyunculuktan elde edilen et miktarını artırmak için döl ve süt verimi yüksek anaç tipler elde ederek, besiye alınacak kuzu sayısını artırmak gerekmektedir. Bu nedenle son yıllarda kuzu eti üretimini artırmaya yönelik araştırmalar yapılmaktadır (1, 2, 8, 10, 12, 13, 14, 15 16). Yapılan araştırmaların çoğu yabancı ve yerli ırklar arasında melezlemeler şeklindedir. Ancak tamamen yerli ırklar kullanılarak kuzu eti üretimine uygun anaç tipler elde edilmesi önem taşımaktadır. Oysa bu tip araştırmalar çok sınırlı sayıdadır. Bu bağlamda Karadeniz Bölgesi için geliştirilen (5, 8, 9), Karadeniz-İç Anadolu geçit bölgesine iyi uyum sağlamış (7, 17) ve İç Anadolu’da da uyum sağlayabileceği (4) belirtilen Bafra genotipinin anaç materyal olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak Bafra genotipinin saf yetiştirmede kuzu eti üretimine katkısının belirlenmesi bakımından; besi performansı ile kesim ve karkas özelliklerinin ortaya konması önem taşımaktadır.

Sütten kesimden sonra 2-3 aylık yaşta entansif besiye alınan Akkaraman, Morkaraman, Dağlıç, İvesi ve Kıvırcık kuzularda günlük 200-300 g canlı ağırlık artışı sağlanmakta ve 70-90 günlük besi sonunda 18-20 kg karkas elde edilmektedir (2, 10, 12, 14, 16). Ortalama 20 kg ‘da besiye alınan Karayaka, Sakız x Karayaka F₁ ve Ile de France x Karayaka F₁ kuzular (8) 40 kg canlı ağırlığa sırasıyla 137, 112 ve 119 günde ulaşmışlar; günlük canlı ağırlık artışları 146, 179 ve 168 g olmuş; 1 kg canlı ağırlık artışı için 7.08, 7.20 ve 6.51 kg kesif yem; 1.58, 1.82 ve 1.45 kg kaba yem tüketmişlerdir.

Karkas randımanı Akkaramanlarda %48-52 (2, 10, 13, 14), Merinoslarda %43-48 (15, 16), İvesilerde %45-50 (14, 15); Karayaka, Sakız x Karayaka F₁, Ile de France x Karayaka F₁ ve Sakız x Karayaka G₁ lerde (6, 8) %47-50 düzeylerindedir.

Kuyruksuz karkasta but oranı Akkaraman ve İvesilerde %30-37 (2, 10, 13, 14), Merinoslarda %35 (15, 16), Karayaka, Sakız x Karayaka F₁ ve Ile de France x Karayaka F₁ lerde (8) sırasıyla %31, 32 ve 33 olmuştur. Ortalama 40 kg canlı ağırlıkta Akkaraman, Dağlıç, İvesi, Kıvırcık ve Merinos kuzularda karkasta et oranı %50-66, yağ oranı %16-28 ve kemik oranı %16-21 düzeylerinde bildirilmektedir (2, 15, 16).

Bu araştırma, Bafra kuzuların besi performansı ile kesim ve karkas özelliklerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Materyal : Araştırma, Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü'n de yürütülmüştür Araştırmanın hayvan materyalini süttten kesilmiş ve ortalama 20 kg da besiye

alınmış, 1999 yılında 10 baş, 2000 yılında 9 baş olmak üzere toplam 19 baş Bafra erkek kuzu oluşturmuştur. Yem materyali olarak bileşimi ile besin madde oranları Tablo 1 verilen kesif yem ve kuru yonca kullanılmıştır.

Tablo 1. Kesif Yemin Bileşimi ve Yemlerdeki Besin Madde Oranları (%)

Yem Maddeleri	%	Besin Maddeleri	Yonca	Kesif Yem
Arpa	65	Kuru Madde	92.57	84.28
Kepek	7	Ham Protein	12.27	15.70
Ayçiçeği Küspesi	25	Ham Yağ	2.18	2.49
Mermer Tozu	2	Ham Kül	10.69	4.30
Tuz	0.5	Ham Selüloz	29.89	8.74
Vitamin-Mineral Karması*	0.5			

*: TARVİMİN K-1 : 5 kg'lık karışım : 4.000.000 IU Vitamin A, 400.000 IU Vitamin D3, 5.000 mg Vitamin E, 1.150.000 mg Ca, 300.000 mg P, 200.000 mg Mg, 20.000 mg Mn, 1.00 mg Cu, 100 mg Se içermektedir.

Metot : Kuzular süttten kesildikten sonra iç parazit yönünden ilaçlanmış ve bir haftalık alıştırmaya döneminden sonra ortalama 20 kg canlı ağırlıkta besiye alınmışlardır. Besi süresince kesif yem ad libitum, kuru yonca ise 400 g / gün olarak verilmiştir. Yemliklerde yalama taşı bulundurulmuş ve temiz içme suyu sürekli sağlanmıştır. Araştırmada kuzular iki gün üst üste aç karına tartılarak besi başı ağırlığı tespit edilmiştir. Daha sonra bir hafta aralıklarla besi sonuna kadar tartımlara devam edilmiştir. Araştırmada grup yemlemesi uygulanmış; kuzulara verilen ve tüketilmeyip artan kesif ve kaba yem miktarları günlük olarak belirlenmiştir. Araştırma her iki yılda da aynı mevsimde; aynı bileşime ve besin madde miktarlarına sahip yem materyali kullanılarak yapılmıştır.

Her yıl 3' er kuzu olmak üzere toplam 6 kuzu 40 kg canlı ağırlıkta kesilerek kesim ve karkas özellikleri belirlenmiştir. Kesim sırasında deri, baş ve ayaklar, dalak, böbrek ve böbrek yağı ağırlığı, kalp-akciğer-karaciğer ağırlığı, sindirim kanalı (midenin 4 bölmesi + barsaklar) dolu ve boş ağırlıkları ile sıcak karkas ağırlığı tespit edilmiştir. Karkaslar numaralanarak +4 °C deki soğuk hava deposunda 24 saat bekletildikten sonra soğuk karkas ağırlığı belirlenmiş ve karkas parçalanması yapılmıştır (2).

Karkaslar but, kol, sırt, bel ve diğerleri olmak üzere 5 parçaya ayrılmış ve ağırlıkları tespit edilmiştir. Karkas kompozisyonunu belirlemek amacıyla karkas parçalarında et, yağ ve kemik ayrımı yapılmış ve ağırlıklar belirlenmiştir. Bu işlem için karkasların sol

yarımlarının but, kol ve diğerleri kısımları ile sırt ve bel kısımlarının tamamı kullanılmıştır. Daha sonra but, kol ve diğerleri için elde edilen değerler iki ile çarpılarak bel ve sırt için elde edilen değerler doğrudan alınarak karkas ve parçalarında et, yağ ve kemik ağırlıkları ve oranları bulunmuştur.

Besi performansı bakımından yıllar arası karşılaştırmada t testi kullanılmıştır (11).

BULGULAR **Canlı Ağırlık**

Besinin çeşitli dönemlerindeki canlı ağırlıklar ve çeşitli canlı ağırlıklar arasında

geçen sürelerle ilgili ortalama değerler Tablo 2’de ve günlük canlı ağırlık artışı ile ilgili ortalama değerler Tablo 3’de verilmiştir. Beside kuzuların 19.90 kg dan 40.42 kg’ a ulaşma süresi 88.3 gün olmuştur. Besinin çeşitli dönemlerindeki canlı ağırlık bakımından ve çeşitli canlı ağırlıklara kadar geçen gün bakımından yıllar arasındaki farklılıklar istatistik olarak önemsizdir. Beside günlük ortalama canlı ağırlık artışı 227 g olmuştur. Besinin çeşitli dönemlerindeki günlük canlı ağırlık artışları bakımından yıllar arasındaki farklılıklar da önemsizdir.

Tablo 2. Kuzularda Besinin Çeşitli Dönemlerinde Ortalama Canlı Ağırlıklar (kg) ve Beside Geçen Gün

Özellikler	1999		2000		t	Genel
	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$		
Besi Başı Ağırlığı	10	19.70±0.68	9	20.12±1.06	-	19.90±0.74
14.gün ağırlığı	10	22.43±0.94	9	23.12±0.49	-	22.76±0.41
28.gün ağırlığı	10	25.57±0.94	9	26.51±0.67	-	26.02±0.38
42.gün ağırlığı	10	28.78±1.13	9	29.69±0.81	-	29.21±0.52
56.gün ağırlığı	10	32.77±1.19	9	32.66±0.85	-	32.72±0.49
70.gün ağırlığı	8	35.32±1.53	9	35.27±0.87	-	35.29±0.61
84.gün ağırlığı	7	38.78±1.06	6	38.53±1.53	-	38.61±0.72
Besi sonu ağırlığı	10	39.93±1.38	9	40.90±0.98	-	40.42±0.91
Beside geçen gün						
25 kg kadar	10	26.15±4.65	9	22.71±2.43	-	24.52±1.89
30 kg kadar	10	48.01±3.85	9	45.90±2.10	-	47.01±1.96
35 kg kadar	10	68.81±3.97	9	67.94±3.06	-	68.40±2.42
40 kg kadar	10	87.50±6.09	9	88.93±3.84	-	88.30±2.96

- : Önemsiz

Tablo 3. Kuzularda Günlük Canlı Ağırlık Artışı (g).

Dönemler	1999		2000		t	GENEL
	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$	n	$\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$		
14. güne kadar	10	195 ± 27	9	214 ± 20	-	204 ± 13
28. güne kadar	10	209 ± 15	9	228 ± 17	-	218 ± 13
42. güne kadar	10	216 ± 18	9	228 ± 16	-	222 ± 11
56. güne kadar	10	233 ± 15	9	224 ± 12	-	229 ± 13
70. güne kadar	8	224 ± 14	9	216 ± 11	-	220 ± 10
84. güne kadar	7	227 ± 12	6	220 ± 7	-	223 ± 7
20-25 kg arası	10	203 ± 16	9	215 ± 17	-	209 ± 12
20-30 kg arası	10	214 ± 19	9	215 ± 15	-	215 ± 13
20-35kg arası	10	222 ± 12	9	219 ± 19	-	221 ± 15
20-40 kg arası	10	232 ± 18	9	224 ± 19	-	227 ± 16

- : Önemsiz

Yem Tüketimi

Beside kuzu başına günlük ve 1 kg canlı ağırlık artışı için tüketilen ortalama kesif ve kaba yem miktarları Tablo 4’de verilmiştir. Kuzularda

besi süresince ortalama günlük kesif ve kaba yem tüketimi 0.95 kg ve 0.37 kg; 1 kg canlı ağırlık artışı için tüketilen kesif ve kaba yem ise 4.63 ve 1.80 kg olmuştur.

Tablo 4. Beside Tüketilen Yem Miktarları

Özellikler	1999	2000	Genel
Kuzu başına tüketilen günlük kaba yem (kg)	0.35	0.39	0.37
Kuzu başına tüketilen günlük kesif yem (kg)	0.96	0.93	0.95
1 kg CAA için tüketilen kaba yem (kg)	1.76	1.83	1.80
1 kg CAA için tüketilen kesif yem (kg)	4.68	4.57	4.63

CAA : Canlı ağırlık artışı

(Grup yemlemesi yapıldığı için kesif ve kaba yem tüketimi bakımından yıllar arasında istatistik analiz yapılmadı)

Kesim Özellikleri

Kesim özelliklerine ait değerler Tablo 5’de verilmiştir. Soğuk karkas ağırlığı ve randımanı 19.05 kg ve % 47,15 olmuştur. Deri

ağırlığı, baş-ayaklar ağırlığı ve sindirim kanalı (midenin 4 bölümü + barsaklar) ağırlığı (boş) sırasıyla 4.64, 2.70 ve 4.11 kg olmuştur.

Tablo 5. Kuzularda Kesim Özellikleri

Özellikler	1999 (n=3) $\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$	2000 (n=3) $\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$	Genel (n=6) $\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$
Kesim öncesi canlı ağırlığı (kg)	40.30±0.15	40.50±0.32	40.40±0.17
Sıcak karkas ağırlığı (kg)	19.11±0.31	19.24±0.63	19.18±0.33
Sıcak karkas randımanı (%)	47.42±0.25	47.51±0.32	47.48±0.17
Soğuk karkas ağırlığı (kg)	18.63±0.15	18.47±1.01	19.05±0.17
Soğuk karkas randımanı (%)	46.23±0.21	45.60±0.32	47.15±0.19
Deri ağırlığı (kg)	4.56±0.28	4.71±0.20	4.64±0.17
Baş-ayak ağırlığı (kg)	2.73±0.01	2.67±0.12	2.70±0.10
Kalp-akciğer-karaciğer ağırlığı (kg)	1.97±0.11	1.87±0.01	1.92±0.05
Dalak ağırlığı (g)	141.66±14.25	143.33±28.48	142.50±14.25
Böbrek ağırlığı (g)	94±5	90±6	92±3
Böbrek yağı ağırlığı (g)	176±56	167±86	172±46
Sindirim kanalı dolu ağırlığı (kg)	9.23±0.52	9.47±0.32	9.35±0.06
Sindirim kanalı boş ağırlığı (kg)	4.05±0.06	4.17±0.31	4.11±0.15

Karkas Özellikleri

Karkasta parçaların ağırlıkları Tablo 6’da; karkas parçaları ile bazı kesim

özelliklerinin oranları Tablo 7 ‘de; karkasta ve çeşitli parçalarda et, yağ ve kemik oranları ise Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 6. Kuzularda Karkas Özellikleri (kg).

Özellikler	1999 (n=3) $\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$	2000 (n=3) $\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$	Genel (n=6) $\bar{X} \pm S_{\bar{x}}$
Soğuk karkas ağırlığı	18.63±0.15	18.47±1.01	18.55±0.17
Karkasta et ağırlığı	9.69±0.12	9.76±0.81	9.73±0.41
Karkasta yağ ağırlığı	3.01±0.16	3.05±0.27	3.03±0.17
Karkasta kemik ağırlığı	4.39±0.14	4.25±0.23	4.32±0.12
But ağırlığı	5.48±0.15	5.52±0.09	5.50±0.09
But et ağırlığı	3.56±0.36	3.61±0.18	3.59±0.18
But yağ ağırlığı	0.71±0.08	0.74±0.06	0.73±0.04
But kemik ağırlığı	1.21±0.12	1.17±0.12	1.19±0.06
Kol ağırlığı	3.34±0.12	3.31±0.08	3.33±0.06
Kol et ağırlığı	1.99±0.18	1.97±0.11	1.98±0.09
Kol yağ ağırlığı	0.56±0.11	0.60±0.03	0.58±0.06
Kol kemik ağırlığı	0.78±0.08	0.72±0.05	0.75±0.04
Sırt ağırlığı	2.08±0.05	2.11±0.09	2.10±0.05
Sırt et ağırlığı	0.95±0.07	0.97±0.16	0.96±0.09
Sırt yağ ağırlığı	0.48±0.05	0.49±0.07	0.49±0.04
Sırt kemik ağırlığı	0.64±0.10	0.64±0.07	0.64±0.07
Bel ağırlığı	1.58±0.16	1.55±0.10	1.57±0.08
Bel et ağırlığı	0.88±0.07	0.86±0.09	0.87±0.05
Bel yağ ağırlığı	0.31±0.03	0.30±0.04	0.31±0.02
Bel kemik ağırlığı	0.38±0.07	0.38±0.02	0.38±0.04
Diğerleri ağırlığı	4.64±0.12	4.61±0.09	4.63±0.07
Diğerleri et ağırlığı	2.31±0.26	2.35±0.07	2.33±0.14
Diğerleri yağ ağırlığı	0.95±0.18	0.92±0.09	0.94±0.09
Diğerleri kemik ağırlığı	1.38±0.13	1.34±0.18	1.36±0.09
Kuyruk ağırlığı	1.20±0.18	1.12±0.21	1.16±0.20

- : Önemsiz

Tablo 7. Karkas Parçaları İle Bazı Kesim Özelliklerinin Oranları (%)

Özellikler	%
Karkasta but oranı	29.65
Karkasta kol oranı	17.95
Karkasta sırt oranı	11.32
Karkasta bel oranı	8.46
Karkasta diğerleri oranı	24.96
Karkasta kuyruk yağı oranı	6.25
Karkasta böbrek yağı oranı	0.90
Deri oranı	11.49
Baş-ayaklar oranı	6.68
Kalp- akciğer- karaciğer oranı	4.75
Dalak oranı	0.35
Böbrek oranı	0.23
Sindirim kanalı (dolu) oranı	23.14
Sindirim kanalı (boş) oranı	10.17

Tablo 8. Karkasta Et, Yağ ve Kemik Oranları (%)

Özellikler	%
Karkasta et oranı	52.45
Karkasta yağ oranı	16.33
Karkasta kemik oranı	23.29
Kuyuksuz karkasta et oranı	55.95
Kuyuksuz karkasta yağ oranı	17.42
Kuyuksuz karkasta kemik oranı	24.84
Butta et oranı	65.27
Butta yağ oranı	13.27
Butta kemik oranı	21.64
Kolda et oranı	59.46
Kolda yağ oranı	17.42
Kolda kemik oranı	22.52
Sırtta et oranı	45.71
Sırtta yağ oranı	23.33
Sırtta kemik oranı	30.48
Belde et oranı	55.41
Belde yağ oranı	19.75
Belde kemik oranı	24.20
Diğerlerinde et oranı	50.32
Diğerlerinde yağ oranı	20.30
Diğerlerinde kemik oranı	29.37

Karkasta but, kol, sırt, bel ve diğerlerinin oranı sırasıyla %29.65, 17.95, 11.32, 8.46 ve 24.96 olmuştur. Kuyruksuz karkasta et, yağ ve kemik oranları sırasıyla %55.95, 17.42 ve 24.84 olmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Bafra kuzularda ortalama günlük canlı ağırlık artışı 1999 yılında 232 g, 2000 yılında 223 g olmuş; en yüksek günlük canlı ağırlık artışı 1999 yılında 56. güne kadar 234g, 2000 yılında 42. güne kadar 228 g olmuştur. Bu araştırmada 20-40 kg arasındaki besi döneminde elde edilen ortalama günlük canlı ağırlık artışı, Türk Merinosu için bildirilen (16) değerden (257 g) ve Akkaraman için yapılan bir araştırmadan (2) elde edilen değerden (286 g) düşük olurken, Akkaraman için bazı araştırmalarda bildirilen (13, 15) değerlere (229, 215 g) benzer olmuştur. Bu araştırmada elde edilen günlük canlı ağırlık artışı Kıvırcık ve İvesi için bildirilen (2, 15) değerlere benzer; Karayaka, Sakız x Karayaka F₁ ve Ile de France x Karayaka F₁ (8) için bildirilen değerlerden yüksektir.

Bu araştırmada elde edilen karkas randımanı (%47.15), Merinos (15, 16), Akkaraman (10, 13, 14), İvesi (14, 15), Karayaka, Sakız x Karayaka F₁, Ile de France x Karayaka F₁ ve Sakız x Karayaka G₁ ler (6, 9) için bildirilen değerlere benzerdir. Bu araştırmada karkasta but oranı, Akkaraman, İvesi, Dağlıç ve Kıvırcık için (3, 10, 13, 14)

bildirilen değerlerin (%28-37) alt sınırına benzer olmuştur. Ayrıca Merinoslar için bildirilen değerlerden (15, 16) düşük; Karayaka, Sakız x Karayaka F₁ ve Ile de France x Karayaka F₁ 'ler (8) için bildirilen değerlere benzer olmuştur. Bu araştırmada elde edilen sırt oranı (%11.3), Akkaraman, Dağlıç, İvesi, Kıvırcık, Karayaka, Sakız x Karayaka F₁ ve Ile de France x Karayaka F₁ 'ler için bildirilen (8, 3, 15) değerlerin (%7-10) üst sınırına yakın olmuştur.

Bu araştırmada elde edilen kuyruksuz karkasta et, yağ, ve kemik oranları (%56, 17 ve 25), ortalama 40 kg canlı ağırlıkta kesilen Akkaraman, Dağlıç, İvesi, Kıvırcık ve Merinos kuzular için bildirilen (3, 15, 16) kuyruksuz karkasta et ve yağ oranları değerlerinin (%50-56 ve 16-28) alt sınırına daha yakın olduğu, karkasta kemik oranı bakımından ise (%16-21), üst sınırdan daha yüksek olduğu görülmektedir. Karkasta kemik oranının yüksek olması, Bafra genotipinin sütçü koyun tipi özelliği göstermesine bağlanabilir (3).

Araştırmada besi performansı ile kesim ve karkas özelliklerini incelemede kullanılan kuzu sayıları, araştırmanın yürütüldüğü Kurumun sağladığı imkanlarına bağlı olarak sınırlı sayıda olmuştur. Bafra genotipinin besi performansı ile kesim ve karkas özelliklerinin farklı kesim ağırlıklarında ve daha fazla sayıda kuzu kullanılarak ortaya konması gerekmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgular Bafra genotipi için bir ön bilgi niteliindedir.

Araştırma sonucunda Bafra genotipinin besi performansı ve karkas özellikleri bakımından yerli ırklara genelde benzer olduğu görülmüştür. Bafra genotipde döl veriminin yüksek ve süt veriminin ise kuzularını besleyebilecek düzeyde olması nedeniyle (5, 6, 7, 8, 9, 17) kuzu eti üretimini artırılmasında bu genotipin önemli katkı sağlayabileceği anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Akçapınar H (1974) *Ile de France x Türk Merinosu melezlemesiyle kaliteli kesim kuzuları elde etme imkanları*. Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsü Yayınları, No:37, Ankara.
2. Akçapınar H (1978) *Dağlıç, Akkaraman ve Kıvrıcık kuzularının farklı kesim ağırlıklarında karkas kompozisyonu ve kalitesi üzerinde karşılaştırmalı araştırmalar*. (Doçentlik Tezi), Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Ankara.
3. Akçapınar H (2000) *Koyun Yetiştiriciliği*, Yenilenmiş 2. Baskı, İsmat Matbaacılık, ISBN : 975-96978-1-5, Ankara.
4. Akçapınar H, Ünal N, Atasoy F, Özbeyaz C, Aytaç M (2002) *Karayaka ve Bafra (Sakız x Karayaka G₁) koyunlarının Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü şartlarına uyum kabiliyeti*. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi (yayında)
5. Arıtürk E, Akçapınar H, Aydoğan M (1985) *Karayaka koyun ırkının saf yetiştirme ve melezleme ile ıslahı*. Doğa TU Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, 9(1): 21-26.
6. Arıtürk E, Akçapınar H, Aydoğan M, Bayrak S (1987) *Karayaka koyun ırkının melezleme ile ıslahı*. Doğa TU Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, 11(1):1-6.
7. Atasoy F, Ünal N, Akçapınar H, Mundan D (2002) *Karayaka ve Bafra (Sakız x Karayaka G₁) koyunlarda bazı verim özellikleri* (TÜBİTAK Türk Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, yayında).
8. Aydoğan M (1985) *Karayaka, Ile de France x Karayaka F₁ ve Sakız x Karayaka F₁ kuzularının büyüme, besi performansı ve karkas özelliklerinin karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 32(1): 111-130.
9. Aydoğan M, Gül İ (1992) *Sakız ve Karayaka ırkları arasındaki melezlemelerle yeni bir koyun tipinin geliştirilme imkanları*. Doğa TU Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, (16): 393-402.
10. Cengiz F, Eliçin A, Ertuğrul M, Arık İ Z (1989) *Akkaraman, Ile de France x Akkaraman F₁, Anadolu Merinosu ve Ile de France x Anadolu Merinosu F₁ erkek kuzularında besi gücü ve karkas özellikleri*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 1145, Ankara.
11. Düzgüneş O, Kesici T, Gürbüz F (1993) *İstatistik Metodlar I*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:861, Ankara.
12. Eliçin A, Okuyan R M, Cangir S, Karabulut A (1976) *Akkaraman, İvesi x Akkaraman ve Malya x Akkaraman F₁ kuzularının besi gücü ve karkas özellikleri*. Çayır Mera ve Zootečni araştırma Enstitüsü Yayın No : 53, Ankara.
13. Ertuğrul M, Cengiz F, Eliçin A (1989) *Akkaraman ve Dorset Down x Akkaraman melezi F₁ kuzularda besi gücü ve karkas özellikleri*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 1117, Ankara.
14. Kadak R (1983). *Akkaraman, Morkaraman ve İvesi ırkı kuzuların farklı kesim ağırlıklarında besi performansı ve karkas özelliklerinin karşılaştırılması*. (Doktora Tezi) Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
15. Tekin M E, Akmaz A, Kadak R, Nazlı M (1993) *Akkaraman, İvesi ve Merinos erkek kuzuların besi ve karkas özellikleri*. Hayvancılık Araştırma Dergisi, 3(2): 98-102.
16. Tekin M E (1991) *Türk Merinosu ve Lincoln x Türk Merinosu (F₁) Melezi Kuzuların Büyüme, Besi ve Karkas Özelliklerinin Karşılaştırılması*. (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
17. Ünal N, Atasoy F, Akçapınar H, Erdoğan M (2002) *Karayaka ve Bafra (Sakız x Karayaka G₁) koyunlarda döl verimi, kuzularda yaşama gücü ve büyüme* (TÜBİTAK Türk Veterinerlik ve Hayvancılık Dergisi, yayında).